

2023KO UDAL ETA FORU HAUTESKUNDEAK

Euskadi solidarioa 2030 Agendaren esparruan

Honelakoa da etorkizunerako nahi dugun Euskadi: baketsua, ingurumen aldetik jasangarria, feminista eta justizia sozialaren alde lan egingo duena. Etorkizun horri begira, eta beste zenbait kontakizun ere aintzat hartuta, premiazkoa da mundua larrialdi-egoeran dagoela erakustea eta gu mundu horretan gaudela jakitea. Berandu iritsi gara mundu horretara, klima-larrialdiaren ondorio okerrenak arintzeko; pobrezia eta desberdintasuna areagotzen ari dira urtetik urtera; giza eskubideen gero eta urraketa gehiago dago eta gatazka eta indarkeria gehiago eta, pixkanaka-pixkanaka, gure hiri eta lurraldeetara gorrotozko kontakizunak eta aurre egin behar diegun oinarrizko bizikidetzaren printzipioak zalantzan jartzen dituzten kontakizunak ari dira iristen.

Horren aurrean, garapen-eredu nagusia berrikustea eta garapen- eta ongizate-alternatiba baliagarrietarantz joatea eskatzen dugu, bai gizarte aberastuentzat, bai hegoalde globalarentzat. Azken finean, hemengoan edo hangoan aldeko elkartasunaren artean hautatzera behartzen gaituen dialektika hori alde batera uztea eta pertsona eta herri guztien eskubideak bermatuko dituzten politika sozial eta ekonomikoak lehen lerroan jartzea aldarrikatzen dugu.

Euskadik herri eta populazio pobreenekiko elkartasunaren arloan izan duen ibilbide luzeak askoren aitortpena du, bere politikei, giza kapitalari (GGKEen boluntario eta profesionalak nahiz erakundeetako teknikariak) eta xede horretara bideratutako baliabideei esker.

Aurrerapausoak egin nahi diren garapenerako lankidetzaren eredia zuzentasunean, jasangarritasun ekologikoan, eskubideen ikuspegi feministatik gauzatutako ahalduntzean, koherentzian eta ikuspegi lokal/globalen oinarrituta dago. Badakigu garapenerako lankidetzaren hori epe ertain eta luzerako lan-formulen bidez soilik lor daitekeela. Lan horiek arrakastaz egiteko, konpromiso instituzionala eta politikoa behar dute, langile kualifikatuak (egoitzako teknikariak, boluntarioak eta laguntzaileak) eta, jakina, aurrekontu-zuzkidura egokia.

Datozen udal- eta foru-hauteskundearen ondoren, Garapen Jasangarrirako 2030 Agendak garrantzi handia hartuko duen agintaldia hasiko da gure lurraldeetan. 2030eko Tokiko Koalizioko Idazkaritzaren egoitza izateko hautatu dute Euskadi. Nazio Batuen erabaki hori euskal erakundeek 2030 Agendaren arloan egindako ibilbidearen aitortza da, etorkizunean izango duen proiektzioa bultzatzen du eta horren arabera jokatzera behartzen du. Erabaki horrek indartu egingo du 2030 Agendarekiko konpromisoari dagokionez maila globalean lehentasunezko zatitza izaten den helburu bat: Garapen Jasangarrirako Helburuen kokapena sustatzea, euskal erakundeek erantzukizuna ematen diena.

Nazio Batuen Ekintza Hamarkadarekin, erakunde publiko batzuek Garapen Jasangarrirako Helburuetan egindako lana eta 2030 Agendaren Kokapen Bulegoa Euskadin irekitzea garapen jasangarri eta inklusiborako aurrerapen eraldatzaileak eta esanguratsuak lortzeko unea izan da. 2030 Agendak jauzi kualitatiboak egiteko aukera ematen digu politiken koherentzian eta pertsona ahulenen babesean, inor atzean ez uzteko leloa errealitate bihurtuz.

Horregatik, alderdi politikoei eskatzen diegu Nazio Batuek proposatutako esparruaren irakurketa handizale eta eraldatzailea egin dezatela, udalen eta foru-aldundien ekintza politikora eramanez erakundeen barne-eraldaketako prozesuak eta gizarte-eragileen eta herritar anonimoen parte-hartze eraginkor eta errealekoak, gure lurraldeen etorkizuna elkarrekin sortzeko gure lurraldeetatik.

Gobernuaren ekintza guztietan garapenerako politiken koherentzia bultzatzea, pobreziaren eta desperekotasunen aurkako borroka kausazko ikuspegitik eta ingurumenerako jasangarria den modu batean jorratzeko, Nazio Batuen 2030 Agendan jasota dagoen moduan.

Elkarrekin erlazionatuta eta globalizatuta dagoen eta arestian aipatutako arazoekin elkarreragiten duten hainbat elementu dituen mundu honetan, adibide txiki batzuk ere baditugu gure inguruan gero eta migratzaile gehiago dagoela erakusten digutenak. Gizarteratzearen inguruko erronka interesgarria da hori, eta elkartasunez, erantzukizunez eta eredugarritasunez hartu behar dugu.

Elkarrekiko erlazio horren ondorioz, globaltasunetik ere landu behar ditugu konponbideak. Gobernu baten ekintzek helburutzat hartu behar dute lankidetzaren eragina hobetzea. Gobernuak ziurtatu egin behar dute politika guztiak bat datozela giza garapen zuzen eta jasangarria lortzeko helburuekin, eta pobreziaren eta desperekotasunen aurkako borrokarekin, esku-hartze bakar batek ere ez ditzan geldiarazi edo bertan behera utzi lankidetzaren bidez lortutako aurrerapenak.

Nazioartean, 2030 Agenda Ipar/Hego logika gainditzeko esparrua da, eta politiken koherentziaren ikuspegia jasotzen du. Ikuspegi horretan, gobernu guztiek helburu batzuk bete beharko dituzte, gobernu-arlo guztiak bere osotasunean integratuz garapen jasangarria lortzeko xedez. Garapenaren ikuspegitik 2030 Agendak mugak dituen arren, ezin dugu alde batera utzi jauzi kualitatiboa ematen duela jasangarritasunaren, ekitatearen eta unibertsaltasunaren ideiak txertatuta, eta bertan agertzen diren alderdi ekologiko, ekonomiko eta sozialaren arteko erlazioa txertatuta. Gainera, Agenda hori formulatzean, xede argi bat hartu zen kontuan: herrialde guztientzat gidari izan dadila, haien politika guztiek irizpide jakin batzuk jaso ditzaten maila guztietan (toki mailan, nazio mailan eta eskualde mailan).

Euskadiko GGKEen Koordinakundearen, politiken koherentzia Giza Garapen Jasangarriaren ikuspegi feministarekin lotzen dugu. Gure ustez, gobernu batek ekintza- eta eskumen-eremu guztietan dituen ekintza guztiek osatzen dute politiken koherentzia; hori guztia justiziaren, genero-berdintasunaren, giza eskubideen eta ingurumenaren defentsaren parametroen arabera eginez, eta pertsonak eta haien duintasuna jarriz beti ekintzen erdigunean.

Honako hau dio 2023an onartzea aurreikusita dagoen Lankidetzaren eta Elkartasunari buruzko Euskal Legearen aurreproiektuak: "Erronka handi horien aurrean, nahitaezkoa da euskal lankidetzaren publikoa berritzea eta, horregatik, lege honen bidez (...) Gobernu osoaren ikuspegiaren aurrera egin nahi da politika publikoari eta garapenaren finantzaketari dagokienez. Lege horrek bere gain hartzen dituen helburuak lankidetzaren espezializatuaren eginkizuna baino haratago doaz; izan ere, sektore-arlo eta sail guztiek beren politikak Hegoaldeko herrialde eta lurraldeetan duten eragina kontuan hartzea nahi dute, eta garapen jasangarrirako politika publikoaren koherentzia-ikuspegiaren irimotasunez aurrera egin ahal izatea".

Horregatik guztiagatik, garapen jasangarrirako politiken koherentziaren ikuspegia EAEko udalerriek eta foru-aldundiek ere hartu behar dute beren gain; izan ere, eskumen handiak dituzte hainbat eremutan eta, horien artean, populazio ahulengan eragina izan dezaketen politika bereziak daude. Beraz, gobernu deszentralizatuak herrialde bazkideen garapenari laguntzeko duten konpromiso gero eta handiagoa beteko badute, ezin dute lankidetzaren programa eta -proiektuak sustatzera mugatu. Beren gobernuaren beste politikak ere aintzat hartu behar dituzte, eta koherentzia-maila handia lortzen saiatu. Konpromiso hori erakunde osoak hartu behar du 2030 Agenda txertatzerakoan.

2023ko hauteskundearen ondorengo gobernuak beren politika guztiak giza garapen jasangarriarekin koherenteak izatea lortu behar dute, eta hori lortzeko plan edo ibilbide-orri bat diseinatu. Alde horretatik, ezinbestekoa iruditzen zaigu beren politikak bi alderdi izatea. Alde batetik, Giza Garapen Jasangarriaren alde modu positiboan laguntzen duten politikak ezartzea eta, bestetik, politika horiei modu negatiboan eragiten dieten politikak ezartzea. Azterketa horren ondorioz, bulkada gehigarri bat zer helburuk eta xedek behar duten zehaztu behar da, eta gaur egun ez dira bulkada hori izaten ari dagoen plangintzaren eta egikaritzearen bidez. Inor atzean ez uzteko premisatik abiatuta ezarri behar dira behar diren aurrekontuak eta baliabideak eta horiek aplikatzeko egutegi bat zehaztu behar da, prozesuan subjektu aktibo izan behar duten eragile guztiek parte hartzeko, jarraipena egiteko eta kontuak emateko behar dituzten mekanismoekin. Azken finean, ekintza osoak Giza Garapen Jasangarriaren paradigmari eta garapenerako politiken koherentziari erantzutea.

Hauteskunde hauetara aurkeztuko diren alderdi politikoei eskatzen diegu beren hauteskunde-programetan defenda ditzatela lankidetzarako euskal politikak

Lehen azaldu dugu herrialde pobretuetan pertsona askok eta askok egunero egin behar izaten dietela aurre hainbat egoerari, eta bizi garen mundu globalizatu eta interdependente honetan, ezin dugu alde batera utzi horretan dugun erantzunkidetasuna, pertsona, elkarte, erakunde edo enpresa garen aldetik. Alde horretatik, euskal gizarteak ibilbide solidario finkatua du gizarte-egitura sendo eta aktiboarekin. Nortasun-ezaugarri hori izan da eta da euskal GGKEak duela 30 urtetik baino gehiagotik bultzatzen ari diren nazioarteko lankidetzaren eta gizartea eraldatzeko hezkuntzaren bereizgarria.

Urte hauetan, lankidetzak eboluzionatu egin du eta heldu egin da, hemengo gizarte zibil antolatua eta kolektibo ahulduen emantzipazioaren alde lanean aritzen den tokiak egituratzeko lanean, ikuspegi feministatik eta giza garapen jasangarriaren babespean.

Lankidetzaren politikak aurrera egin dute urte hauetan, Espainiako estatuan erreferentetzat hartzeraino, baina –inguruko beste herrialde batzuekin alderatuta– oraindik bide luzea dago egiteko, bai eta hobetu beharreko alderdi asko ere, zenbait alorretan: lankidetzaren hedapena, testuinguruetara egokitzea, beste politika batzuekiko sinergia, aurrekontu handiagoak edukitzea eta abar. Horrenbestez, alderdi politikoei biziki eskatzen diegu lankidetzarako euskal politiken balioa eta garrantzia defenda dezatela, beren programetan esplizituki jasoz.

Egunero-egunero, krisi humanitarioek eta egiturazko arazoek milioika gizaki behartzen dituzte beren jatorrizko herrialdeak uztera, bizitza duina eta baketsua izateko aukeraren bila. Beste askok ez dute aukera hori planteatzeko aukerarik ere, edo beren lurraldetik eskubideak defendatzea eta errealitatea aldatzea aukeratzen dute, horrela beren bizitza arriskuan jartzen badute ere.

Mundu osoan gero eta hedatuago dagoen ultraeskuinaren beldurraren diskurtso xenofobo, arrazista eta matxistaren aurrean, alderdi politikoei eskatzen diegu defenda ditzatela lankidetzaren eta euskal gizartearen bereizgarri izan diren balioak eta har ditzatela eredutzat: elkartasuna, ekitatea, konpromisoa, koherentzia, inklusioa eta errespetua.

Lankidetzaren politikak hobetzeak ez du arriskuan jartzen inongo gizarte-politikarik, ezta gure eskubiderik ere; borondate politikoa izatea, konpromisoa hartzea eta justizia soziala betetzea da kontua.

Injustiziak eta desparekotasun sozialak hemen eta beste herrialde batzuetan eragindako ondorioei erantzuteko balio behar dute lankidetzaren politikak. Era berean, politika horiek giza eskubideen urraketa hori eragiten duten egiturazko arazoak identifikatzera eta salatzerara ere bideratu behar dira, eta aldi berean horiek desagerrarazteko alternatibak bultzatu behar dituzte.

Hezkuntza emantzipatzailearen alde egitea, gizartea eraldatzeko ezinbesteko tresna delako.

Indarrean dagoen ereduak planteatzen duen globalizazioa erronka bat da eta, horri erantzuteko, hezkuntzak herritartasun global solidarioa, ahaldundua eta antolatua sustatu behar du, problematikak elkarrekin erlazionatuko dituen ikuspegi batetik bizitza erdigunean jarriko duten ereduak diseinatzeko eta eragiteko ahalmena duena. Horretarako, beharrezkoa da modu bereizian eragiten diguten zapalketei eta pribilegioei dagokienez kontzientzia hartzea. Era berean, funtsezkoa da erabaki politikoetan (eta ekonomikoetan) eragina izateko benetako partaidetza ahalbidetzen duten gizarte pluralak eraikitzea, eta nazioarteko instantziak, gobernuek, administrazio publikoek eta enpresek giza eskubideak eta ingurumenaren errespetua zaintzen eta sustatzen dituztela bermatzea.

Alde horretatik, deszentralizatutako lankidetzak, toki-administrazioek ezarritakoak, herritar kritikoak eraikitzen laguntzeko erantzukizuna eta konpromisoa du; mundu bidezkoagoa, solidarioagoa, ekitatiboagoa, jasangarriagoa eta arduratsuagoa eraikitzeko konprometitutako herritarrak hain zuzen.

Horretarako, gizartea eraldatzeko hezkuntzarako programak indartzeko deia egiten dugu, oinarrizko erreminta izan daitezen Garapen Jasangarrirako 2030 Agendaren babesean euskal herritarrei zenbait mezu eta hausnarketa helaraz diezazkiegun, kontzientzia kritikoa duten pertsonak osatzen laguntzeko, eta hala, konprometitu eta mobilizatu daitezen, giza eskubideak (aipamen berezia eginez gizonen emakumeen berdintasunari bizitzako alor guztietan) eta ingurumenaren jasangarritasuna defendatzeko.

Beraz, beharrezkoa da euskal politika publikoek giza eskubideekiko konpromisoa hartzea, talde zaugarrienei bereziki erreparatuz, hala nola LGTBI+ kolektiboari, migratzaileei, errefuxiatuei, desgaitasunak dituzten pertsonen eta lekualdatuei, besteak beste. Horrez gain, beharrezkoa da politika horiek euskal eragile guztien parte-hartzea bultzatzea, lankidetzako eragileen esperientziak eta konpromisoak baliatuta, gizartearen eraldaketa bultzatzeko.

Gobernantza inklusibo eta eraldatzailearen alde egiten dugu.

Handiagoak diren eta kudeaketarako gaitasun handiagoa duten erakundeetan, benetan parte hartzeko aukera ematen duten espazioak bermatzea eskatzen dugu, bertan antolatutako gizarte zibilaren ahotsa entzun dadin gobernu-ekintza legitimatzeko eta herritarrak gizarte hobeen diseinuan konprometitzeko.

Bai GGKEek eta bai erakunde publikoek aurre egin behar diogu gure elkarrekintza hobetzeko erronkari, elkarrekin egiten dugun lana ezartzeko eta/edo areagotzeko, eta parte hartzeko guneak benetako tresna eragileak izan daitezen, asistentzia hutsetik parte-hartze aktibora igarotzeko modukoak.

Herri txikiak edo baliabide gutxiago dituztenak

Tokiko erakundeek, udalerrri txiki eta ertainek, ekimen solidario oso interesgarriak, beharrezkoak eta presazkoak garatu dituzte. Garapenerako lankidetzaren politikaren alde egitea, deszentralizatutako lankidetzaren engranajearen oinarritzeko tresna gisa, hobetu egiten gaituen apustua da. Alde horretatik, udalerrriko gizarte-egitura zaintzea funtsezkoa den arren, koordinazioaren aldeko apustua ere halaxe da, inpaktua eraginkorra eta hobea izan dadin.

Foru-aldundiek eta udalerrietako udalek sustatutako lankidetzak bilakaera eta hazkunde handia izan du hasieratik. Gaur egun, argi ikusten da behar-beharrezko delako estrategia homogeneoak koordinatzea eta bultzatzea, kalitate teknikoak hobetzea eta erakunde horien politikak gardenago bihurtzea.

Kalitate teknikoaren hobekuntza hori argi eta garbi geratu da, zenbait aurrerapen garrantzitsu egin direlako kalitatezko euskal lankidetzaren eraldatzaile baten alde lan egiteko, ikuspegi asistentzialistak gaindituta eta prozesu eraldatzaileak bultzatzeko moduan lan eginda. Hori bertako ezaugarri propioekin garatu da, eta ezaugarri horien artean aipagarria da genero-ikuspegia txertatzen delako abiarazten diren proiektu eta ekintzen fase guztietan.

Hala ere, ezinbestekotzat jotzen dugu ekimenak modu horretan bideratzen dituzten tresnak egokitzea, eskura ditugun baliabideak eta tresnak behar bezala dimentsionatuz. Kasu guztietan, beharrezkoa iruditzen zaigu azpimarratzea zeinen garrantzitsua den administrazioek nahiko baliabide eta zeregin hauetarako prestatuak izatea, kudeatutako tresnen bolumenaren eta konplexutasunaren arabera.

Tamaina txikiagoko erakundeek, berriz, amankomunean egin dezakete kudeaketa hori. Ulertzekoa denez, udalerrri txikiak baliabide gutxi dituzte, baina baliabide gutxi izateak ez du esan nahi ideia gutxi edo erantzukizun gutxi dutenik. Baliabide handiak dituzten udal eta erakundeen jarduna eskala txikian imitatzea ez da, gure iritziz, planteamendu egokia.

Erakundeen arteko beharrezko koordinazioak Euskal Fondoa (Tokiko Euskal Entitate Kooperanteen Elkartea) izeneko tresna baliotsua du. Sareetan parte hartzea lagungarria da eskueran dauden baliabide teknikoak aprobetxatzeko eta udalekin lankidetzan asistentzia teknikoak formulatzeko. Adibide gisa, Hegoaldeko herriekiko senidetzeak edo Euskal Fondoaren esparruan ondo finkatutako lankidetzaren teknikoak ekimenak, GGKEekiko eta tokiko elkartasun-taldeekiko nahitaezko lankidetzaren alde batera utzi gabe, oso zabaldua daude udal mailan, eta positibotzat jotzen dugu horietan sakontzen jarraitzea.

Azkenik, hiriburuak ez diren euskal udalerririk Euskal Lankidetzaren Publikoaren Atarian sartzea eskatzen dugu. Atari horretan, Eusko Jaurlaritzak, foru-aldundiek, Bilboko, Donostiako eta Gasteizko udalek eta Euskal Fondoak bultzatutako garapenerako lankidetzaren jarduerak biltzen dira. Garapenerako lankidetzaren arloan gardentasuna, harmonizazioa eta koordinazioa bultzatzeko erakunde arteko ekimena da eta, horregatik, beharrezkoa iruditzen zaigu gainerako udalerrien informazioa ere islatzea.

Erakundearen guztizko aurrekontu bateratuaren % 0,7 nazioarteko lankidetzaren bideratzeko konpromisoa

% 0,7 zenbaki bat baino zertxobait gehiago da. Herritar askok ezagutzen duten kopuru sinbolikoa da. Asmo-adierazpena da eta nazioarteko elkartasunaren aldeko apustua egiten duen erakunde batek ez lioke uko egin behar. Nazio Batuetan 1970ean hartutako konpromiso hori erreferentzia bat da eta, bete ez bada ere, erreferentzia garrantzitsua da edozein gobernuak lankidetzarekin duen konpromisoari dagokionez.

2030 Agenda eta Garapen Jasangarrirako Politiken Koherentzia ezartzeko, lankidetzaren politika sendo baten alde egin behar da, garatzeko behar adina baliabide izango dituen politika baten alde. Hori funtsezko elementua da diskurtsoaren eta praktikaren arteko koherentziaz hitz egiteko.

Hastapenetatik, lankidetzarako euskal politika erreferentziazkoa izan da estatuan, bai bere politika-ereduagatik, bai bere ikuspegiagatik eta bai aurrekontu-zuzkiduragatik. Euskal erakunde gehienek politika horri eustearen alde egin dute garai zailetan ere, esaterako, 2020an, pandemia-garai betean. Hala eta guztiz ere, oraindik ere bada atsekabea sortzen digun zerbait: 1970ean Nazio Batuen Erakundeak onartu eta 2007ko Lankidetzaren Euskal Legean jasotako % 0,7 sinbolikoa lortu ez izana.

Kontua da 2020an BPGaren gaineko Garapenerako Laguntza Ofiziala (Eustatek NPG argitaratzen ez duen bitartean) Europako azken tokian dagoela, hain zuzen ere % 0,15 inguruko zenbaterekin, EBko % 0,5eko batez bestekotik eta Nazio Batuetan ezarritako % 0,7ko helburutik oso urrun.

Maila hori guztiz inkoherentea da aberastasuna sortzarekin (per capita BPG); EAEn Europar Batasuneko batez bestekoa baino % 12 handiagoa da.

Nabarmentzekoa da 2023. urtean onartzea aurreikusita dagoen Lankidetzaren eta Elkartasunari buruzko Euskal Lege berriaren aurreproiektua egiteko prozesuan, Lankidetzaren Euskal Kontseiluan, euskal erakundeen, Eusko Jaurlaritzako sailen eta gizarte-erakundeen ordezkarien artean, honako hau adostu dela: "lankidetzaren eta elkartasun-politika publikora bideratutako baliabide publikoak aurreikuspen handiagoarekin eskura izateak duen garrantzia dela eta, egokitzat jotzen da errenta nazional gordinaren % 0,7 garapenerako laguntza ofizialera bideratzeko eta hori legeko artikuluetan islatzeko nazioarteko konpromisoa onartzea". Beraz, horren arabera jokatu behar da.

Euskal erakunde guztien artean ibilbide-orri bat ezarri behar da, Garapenerako Euskal Laguntza Ofizialak, EBean, gutxienez eta ahalik eta lasterren, aberastasun-sorkuntzaren ehuneko maila bera lor dezan NPGren gainean. Horretarako, lehenengo urrats gisa, udal- eta foru-hauteskundeetan parte hartzen duten alderdi politikoek konpromisoa hartu beharko lukete erakundearen guztizko aurrekontu finkatuaren % 0,7 garapenerako lankidetzara bideratzeko, Europako herrialde erreferenteen ereduari jarraituz, hala nola, iparraldeko herrialdeen ereduari.

Aurrekontu horrek, gainera, kontuan hartu beharko du aberastasunaren banaketak eta lankidetzaren ehunekoak modu desberdinean eragiten dietela emakumeei, gaur egun munduan pobrezia-egoeran dagoen populazioaren % 70 osatzen dutenei. Horregatik, are eta beharrezkoagoa da lankidetzaren eraldatzaileagoa lortzeko aurrekontu egokiak izatea.